Speksteen

Van ruwe steen tot sculptuur

Stap voor stap in beeld gebracht

Brigitte Masloh

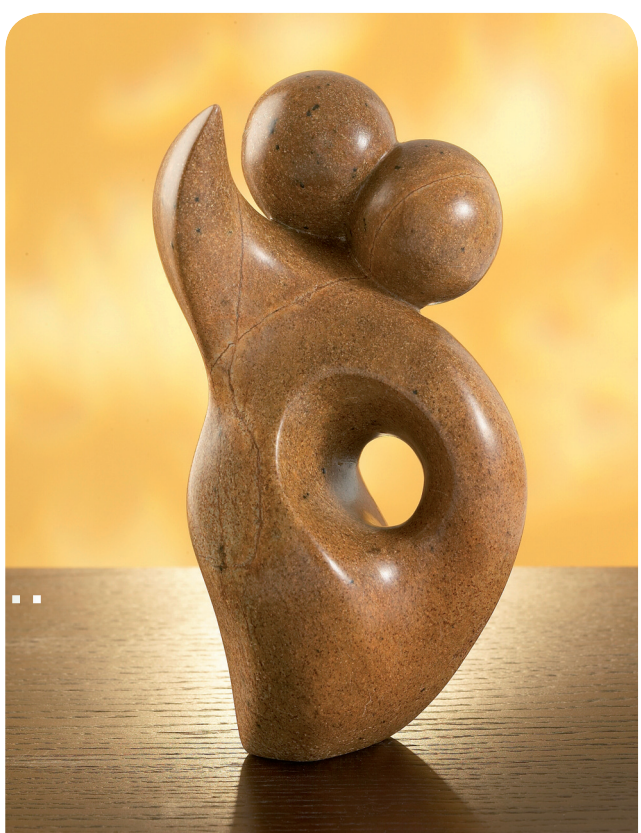
TIRION ART

Inhoud

1 Speksteen als materiaal **8**
- **1.1 Eigenschappen en herkomst** **9**
- **1.2 De juiste steen uitzoeken** **10**

2 Het gereedschap en het gebruik **11**
- **Meer over vijlen en raspen** **11**
- **2.1 Gereedschap om weg te vijlen** ... **12**
  - de rasp
  - de riffelrasp
  - de handrasp, kattenstaart
  - de vuistrasp en de handrasp met bolle kop
  - de steekbeitel
- **2.2 Gereedschap om te kloppen** **15**
  - de kleine vuisthamer
  - de spijker
  - de puntbeitel
  - de graveerbeitel
  - de tandbeitel
- **2.3 Gereedschap om te zagen** **17**
  - het schrobzaagje
  - de korte en lange steenzaag
  - de draadzagen
- **2.4 En wat verder van pas komt** **18**
  - de nagelvijl
  - de kwast
  - de staalborstel
  - overige materialen
- **2.5 De werkplek** **19**

3 Specifieke vormelementen **20**
- **3.1 Het gladde vlak** **20**
- **3.2 Het grondvlak** **21**
  - de praktische aanpak
  - de correctie
- **3.3 Doorboren** **23**
- **3.4 Inkerven – lijnen en ribbels** **24**
  - de oppervlakkige lijn
  - de uitgezaagde lijn
- **3.5 Het ruwe oppervlak** **32**
- **3.6 De balvorm** **34**
- **3.7 Sculpturen met een losse bal** ... **36**
- **3.8 Balvorm in het object** **38**
- **3.9 Sculpturen met geïntegreerde balvorm** **44**
- **3.10 Het hoofd** **49**
  - grootte en vorm van het hoofd
  - de vormgeving in de praktijk

Verliefd
blz. 48

Vallende tranen
blz. 46

4 De afwerking **52**
- **4.1 Grof afwerken** **52**
- **4.2 Schuren** **52**
- **4.3 Polijsten** **53**
  - met staalwol
  - met watervast schuurpapier
  - met glansmiddel

5 De weg naar een sculptuur **56**
- **5.1 Werken aan speksteen** **56**
  - Het ontstaan van de sculptuur *Verbondenheid*
- **5.2 Werken met speksteen** **63**
  - Het ontstaan van de abstracte sculptuur *Blikvanger*
- **5.3 Werken aan en met speksteen** .. **66**
  - Het ontstaan van de sculptuur *Ziel van de steen*

6 Diersculpturen **74**
- **6.1 Een neushoorn ontstaat** **75**
- **6.2 Voorbeelden van diersculpturen** **79**
  - De geabstraheerde voorstelling

7 De taal van lijn en vorm **82**
- **7.1 De taal van het gebaar** **83**
- **7.2 De taal van de mimiek** **86**
- **7.3 De taal van abstracte vormen** **88**

8 Het benutten van resten **89**
- **8.1 Platte en vlakke afvalsteen** **89**
- **8.2 Onregelmatige steenresten** **90**
- **8.3 Steensplinters** **92**

In plaats van een nawoord: maak van een ergernis een gebeurtenis **93**

De auteur – dankwoord – colofon **94**

Blikvanger
blz. 65

1 Speksteen als materiaal

Speksteen is een gesteente dat in de natuur voorkomt en dat in kleur en hardheid varieert per land van herkomst, maar ook vaak binnen een steen. De onbewerkte steen verraadt vaak niets van zijn kleur en geaderdheid, maar toont hoogstens een lichte of donkere indruk als hij wordt opgewreven met een natte doek. Droog oogt hij nogal onaantrekkelijk, vooral als hij onder het stof in een doos ligt. Hoe dat eruit kan zien, tonen de volgende foto's.

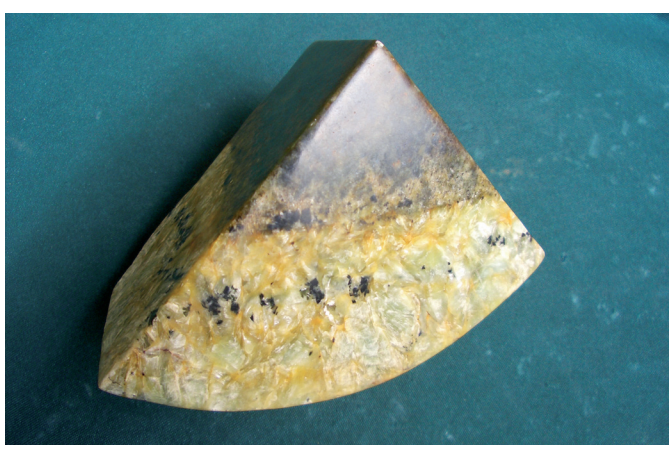
▲ De stenen zijn schoon, maar van hun uiteindelijke uiterlijk valt nog weinig te zeggen.

▲ Dezelfde stenen, nu aan één zijde glad geslepen. Hun ware karakter en schoonheid moeten worden blootgelegd. Dat maakt het werken met speksteen juist zo spannend en fascinerend. De kleur kan ook binnen een en dezelfde steen verschillen, zoals blijkt uit deze voorbeelden.

▲ De geaderdheid is hier zeer overheersend en vraagt om bewerking die erop aansluit.

▲ Ik vermoedde al dat deze steen tweekleurig was. Toen ik de steen in deze vorm voor me had liggen, vond ik de bewerking voltooid. Deze geaderdheid behoeft een aparte vormgeving. Deze steen was voor mij als sculptuur klaar, ook al lijkt hij op een stuk kaas.

◄ *Stap 3*
Zo wordt de steen neergelegd om het grondvlak te zagen.

► *Stap 4*
Het is gelukt: de steen staat op zijn kleine grondvlak.

► Deze sculptuur was het eindresultaat (zie grote foto blz. 33).

De correctie

Het is geen probleem als uw steen nog wiebelig en onstabiel is. Nu is immers goed te zien waar hij gecorrigeerd moet worden. Daartoe houdt u de steen rechtop en zoekt aan de zijden waar de fout zit.

Is de fout gering, dat wil zeggen staat de steen alleen wat wiebelig, dan kan bij een groter grondvlak het foutje met de rasp of de riffelrasp worden weggewerkt. Dat vergt enige oefening, omdat het niet zo makkelijk is een vlak helemaal recht te vijlen. Zo lijken de kanten altijd sneller te verdwijnen dan het midden. Daarom moet u zich helemaal concentreren op het midden van het vlak en consequent gelijkmatige druk geven op de rasp.

Is het grondvlak heel klein, dan lukt correctie met de rasp maar zelden. Bijzagen met de grote handzaag is dan beter.

Dat geldt ook als de fout groter is, waardoor de steen niet blijft staan. Dan moet u een betere lijn voor het grondvlak aftekenen. Het bijzagen doet u vanaf de kant waar het meeste materiaal moet worden weggehaald. Alleen daar is er voldoende ruimte om de zaag aan te zetten.

3.9 Sculpturen met geïntegreerde balvorm

U kunt op veel manieren de balvorm in objecten verwerken. Aan de steen 'hangende' ballen hoeven immers niet onderhevig te zijn aan de zwaartekracht, dat wil zeggen ze hoeven er niet op te liggen. Dit geeft fraaie optische resultaten, zoals u kunt zien.
De vormgeving van ballen op een ruw oppervlak is mooi bij stenen waarbij u een groot contrast tussen de gepolijste delen en het onbewerkte oppervlak vermoedt.
Bij ballen op een glad oppervlak wordt zowel de bal als de rest van de steen gladgemaakt, gepolijst en geolied. Het is ook mooi om ballen als hoofd in sculpturen te integreren. Iedereen kent de bal als hoofd van de sneeuwpop. Deze gelijkmatige ronde vorm komt niet overeen met een echte schedelvorm (zie blz. 49, Het hoofd), maar oogt meestal wel fraai. Misschien komt dat door de eenvoud, als in een kindertekening. U zult al aan de namen van de sculpturen herkennen dat deze vorm van het hoofd voor mij samengaat met kinderlijke, vrolijke en onbezorgde sculpturen.

Vooruitstrevend

Hoogte 27 cm

De bal van deze sculptuur is ongeveer in het midden van de zuiver geometrische vorm geplaatst als een soort hoofd. Omdat het bovenste deel van de sculptuur zich naar voren welft, lijkt de kogel er bijna uit te vallen. Zo ontstaat de indruk dat de rest van de steen door zijn voorwaartse beweging de bal wil opvangen.

Loopbaan

Hoogte 13 cm, lengte 29 cm

Deze bal hangt op een ruwe ondergrond aan de zijkant en scheef boven de opening in de steen. Een losse kogel zou in deze opstelling nooit blijven liggen. Dat maakt deze sculptuur bijzonder, evenals de door de steen bepaalde scherpe tegenstelling tussen het gladde glanzende oppervlak van de bal en de matte, ruwe ondergrond.

6 Diersculpturen

In het beginstadium, als u nog niet zo vertrouwd bent met de eigenaardigheden van speksteen of als u iets in opdracht maakt voor vrienden, bent u gebonden aan bepaalde voorbeelden of afbeeldingen die moeten worden uitgevoerd. Dan zijn natuurgetrouwe diersculpturen favoriet.
Bij speksteen betekent natuurgetrouw echter niet dat u de dieren tot in detail moet weergeven. Ze moeten alleen duidelijk herkenbaar zijn. Daartoe lenen zich echter niet alle dieren. Zo kunnen giraffen door hun lange dunne nek onmogelijk losstaand in speksteen worden uitgewerkt. Het geschiktst zijn massieve dierfiguren zoals olifanten en beren of de neushoorn uit de stap-voor-stapuitleg. Kan een uitstekend lichaamsdeel makkelijk afbreken, dan moet u het niet vrijstaand uitvoeren, maar moet u het verwerken in de omgeving van de figuur zodat het steun heeft.

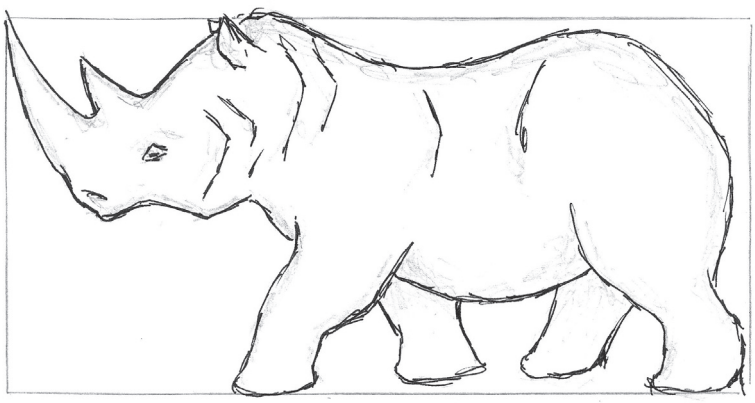
6.1 Een neushoorn ontstaat

De werkwijze komt overeen met het werken **aan** speksteen (zie blz. 56), hier nog eens vanuit een wat andere gezichtshoek. U heeft eerst een voorbeeld in de vorm van een schets of een kleimodel nodig. Is het zoals hier een dier, dan maakt u zich eerst vertrouwd met het object.
U kent het vast: u heeft het dier al honderd keer gezien, maar als u moet zeggen waar de ogen en de oren moeten komen en hoe de poten eruitzien, dan weet u het niet meer. Dan zit er niets anders op dan het dier opnieuw te bekijken op foto's en in boeken en misschien in de dierentuin om u zo een totaalbeeld te vormen. Als voorbeeld kan ook een plastiek van hout of een ander materiaal dienen, wat als voordeel heeft dat u het steeds weer aan alle kanten kunt bekijken.

Misschien kunt u zelfs meerdere schetsen van het beoogde object maken vanuit verschillende hoeken om deze vervolgens over te brengen op de steen en ernaar te werken.

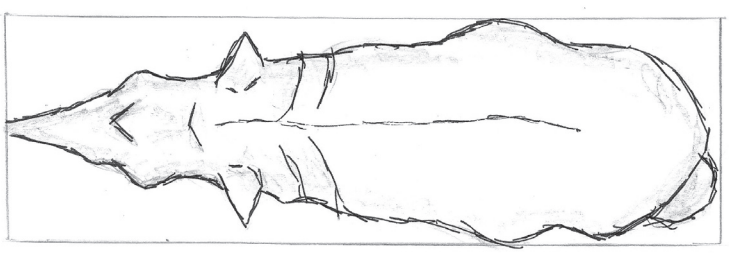

Vier aanzichten van de neushoorn vanuit verschillende gezichtpunten als basis voor de sculptuur.

De auteur

Brigitte Masloh

- Geboren in Ottweiler, woont nu in Saarbrücken.
- Sinds 1988 werk in zandsteen in een atelier in Saarbrücken.
- In 1994 eerste kennismaking met speksteen. Meteen gefascineerd. Sindsdien intensieve bewerking en ervaring met speksteen.
- Sinds 1996 veel tentoonstellingen in het hele Saarland (o.a. met zwartwitfoto's en lyrische teksten bij de sculpturen en de ziel van de steen, samengevat in een catalogus).
- Sinds 2001 cursussen werken met speksteen in kunstcentrum Bosener Mühle in Saarland.

www.masloh-skulpturen.de

Bedankt

Ik wil hier mijn beste vrienden bedanken voor hun steun en stimulans bij het maken van dit boek. Mijn bijzondere dank gaat uit naar mijn redacteur, Manfred Braun, die me heeft aangezet en gemotiveerd om dit boek te schrijven. Ook bedank ik Petra Mottweiler en Doris Haaβ, die met pijn in het hart enkele dagen hun neushoorn en ijsbeer moesten missen voor het nemen van de foto's.

Colofon

Dit boek is gepubliceerd door
De Fontein|Tirion
Postbus 13288
3507 LG Utrecht
www.defonteintirion.nl

Omslagontwerp: Hans Britsemmer, Kudelstaart
Vormgeving binnenwerk: De ZrIJ, Utrecht
Fotografie: Roland Krieg, Waldkirch (blz. 29, 30, 31, 36 onder, 37, 43, 45 boven, 46, 47 onder, 48, 61, 65, 73, 78, 79 onder, 80, 84, 87), Brigitte Masloh
Vertaling: inAksie/Vitataal
Redactie en productie: Vitataal, Feerwerd
Adviezen terminologie: Irene Verbeek

ISBN 978 90 4391 212 9
NUR 460

Voor het eerst gepubliceerd in Duitsland in 2008 door
Christophorus Verlag, Stuttgart, Germany
Oorspronkelijke titel: *Speckstein*

© 2008 Christophorus Verlag, part of Verlag Kreuz GmbH, 70565 Stuttgart, Germany
© 2008-2011 voor de Nederlandse taal:
De Fontein|Tirion Uitgevers, Utrecht

Dit boek en alle erin getoonde sculpturen zijn auteursrechtelijk beschermd. Elk commercieel gebruik van het werk en de ontwerpen, een verveelvoudiging, in hun geheel of gedeeltelijk, evenals de verspreiding door fotokopie, internet en elektronische media, door film, radio en televisie is verboden en zal strafrechtelijk worden vervolgd. Bij gebruik in het onderwijs en bij cursussen moet naar dit boek verwezen worden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

**Speksteen en speksteenmaterialen zijn onder andere verkrijgbaar bij www.keramikos.eu, www.artsandcrafs.nl, www.beeldhouwwinkel.nl en www.hazelaar.nl.
Of kijk eens op internet of in de Gouden Gids voor een adres bij u in de buurt.**

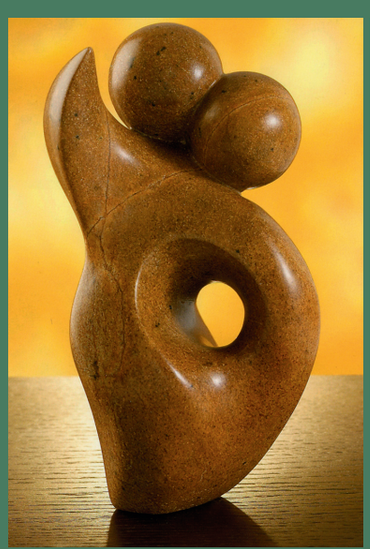

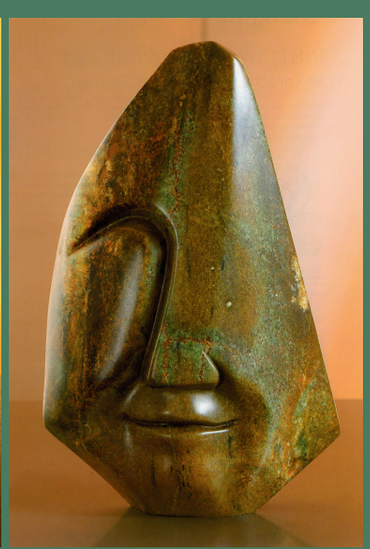
Aan de hand van dit boek maakt u kennis met de kunst van het werken met speksteen, van steenkeuze tot glanzend beeld. Auteur Brigitte Masloh bespreekt het bijzondere karakter van elke steensoort en het bewerken daarvan. Ze geeft bovendien uitleg over het ontstaan van de vorm en de afwerking tot een elegant beeld. Alle fases worden levendig beschreven en met vele gedetailleerde foto's begeleid. Een uitgebreid basisboek voor degenen die zichzelf op het gebied van de beeldhouwkunst willen ontwikkelen, zowel voor beginners als gevorderden.

- Gereedschap, materiaalkennis en techniek
- Figuratieve en abstracte sculpturen van speksteen
- Stap voor stap vormgeven
- Praktische tips van de zeer ervaren auteur
- Meer dan 100 illustraties

Kijk voor meer informatie op www.defonteintirion.nl

TIRION ART

ISBN 978-90-4391-212-9